

از رهشای اخلاقی

وکتب خمین امام شیعه

توبه

۱- قَالَ (ع) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ تَابَ فِي سَنَةِ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ السَّنَةَ لَكَثِيرَةٌ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَابَ فِي شَهْرِ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّهْرَ لَكَثِيرٌ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَابَ فِي يَوْمٍ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ يَوْمًا لَكَثِيرٌ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَابَ إِذَا بَلَغَتْ نَفْسُهُ هَذِهِ - يَعْنِي خَلْقَهُ - تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

ثواب الاعمال - ثواب التوبة - ۲۱۴ - مشکاة الانوار (قسمت آخر / ۱۱۰)

۱- امام باقر (ع) از رسول خدا (ص) روایت کرد که آن حضرت فرمودند: هرکس یکسال پیش از مرگ توبه کند خداوند او را بیامرزد، بعد فرمود یکسال زیاد است، هرکسی یک ماه قبل از مرگ توبه نماید خدا بر او ببخشد و از وی بپذیرد، باز فرمود: یک ماه نیز بسیار است، هرکس یک روز پیش از مردن توبه کند خداوند از او درمی گذرد، باز فرمود: یک روز هم بسیار است، هرکس (دمی قبل از مرگ و) آنگاه که جان به گلوگاهش رسیده، باشد، توبه نماید خدا او را خواهد آمرزید.

۲- إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَشَدَّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ رَجُلٍ أَضَلَّ رَأِحَتَهُ
وَزَادَهُ فِي لَيْلَةٍ ظُلْمَاءَ فَوَجَدَهَا، قَالَ أَشَدَّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ ذَلِكَ
الرَّجُلِ بِرَأِحَتِهِ حِينَ وَجَدَهَا.

وسائل ج ۳۵۸/۱۱، کافی ج ۲ باب التوبة ۴۳۵، جامع السعادات ج ۳/۶۵، میزان
الحکمه ج ۱/۵۴۱ به نقل از کافی، سفینه البحار ج ۱/۱۲۷، وسائل الشیعه ج ۱۱- کتاب
الجهاد، أبواب جهاد النفس وما يناسبه، باب ۸۶، ح ۶- ۳۵۸.

۳- ذُنُوبُ الْمُؤْمِنِ إِذَا تَابَ مِنْهَا مَغْفُورَةٌ لَهُ فَلْيَغْمَلِ الْمُؤْمِنُ لِمَا
يَسْتَأْتِيهِ بَعْدَ التَّوْبَةِ وَالْمَغْفِرَةِ...

جامع السعادات ج ۳/۶۷، طرائف الحكم ج ۲، ح ۱۰۰۹

۴- وَاللَّهُ مَا يَنْجُو مِنَ الذَّنْبِ إِلَّا مَنْ أَقْرَبَهُ.

مجموعه ورام ج ۱/۱۸، اصول کافی/۵۰۰، بحار ج ۶/۳۸، وسائل ج ۱۱/۳۴۷،
میزان الحکمه ج ۱/۵۴۷، مشکاة الانوار (بدون الله)، طرائف الحكم ج ۲- ح ۱۴۹۳ به نقل از
مجموعه ورام.

۲- همانا خوشحالی و سرور خدای تعالی از توبه و بازگشت بنده خود
بیشتر از خوشحالی کسی است که شتر (مرکب) و توشه خود را در شب
ظلمانی گم کند و سپس آن را بیابد، آری خداوند به هر حال به توبه
بنده اش خوشودتر است از آن مرد هنگامی که مرکب خود را پیدا کند.
(مضمون این حدیث از امام صادق (ع) نیز نقل شده است. ر. ک: کافی

ج ۲- باب التوبة- ح ۱۳)

۳- گناهان شخص مؤمن گناهکار، آنگاه که توبه کرد بخشیده
می شود، بنابراین شخص مؤمن بایستی برای بعد از توبه و بخشش خدا،
زندگی و اعمال خود را از نو آغاز کند.

۴- سوگند به خدا از گناه نجات پیدا نمی کند مگر کسی که به گناه
اقرار کند.

۵- إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَدْنِبُ فَيَذْكُرُهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً فَيَسْتَغْفِرُ مِنْهُ
فَيَغْفِرُ لَهُ، وَإِنَّمَا ذِكْرُهُ لِيَغْفِرَ لَهُ، وَإِنَّ الْكَافِرَ لَيَدْنِبُ الذَّنْبَ فَيَنْشَاهُ مِنْ
سَاعَتِهِ.

امالی ابن الشیخ الطوسی / ۷۴

۶- قَالَ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى «وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا
فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ» قَالَ: الْإِضْرَارُ هُوَ أَنْ يَدْنِبَ وَلَا يَسْتَغْفِرُ وَلَا يُحَدِّثَ نَفْسَهُ
بِتُوبَةٍ، فَذَلِكَ الْإِضْرَارُ.

مجموعه ورام ج ۱۸/۱ محبة البيضاء ج ۵۹/۷، کافی ج ۲۸۸/۲

۷- لَا وَاللَّهِ مَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ النَّاسِ إِلَّا خِصْلَتَيْنِ: أَنْ يُقْرَأَ لَهُ
بِالْتَّقَمِ فَيَزِيدَهُمْ وَبِالْقَتُوبِ فَيَغْفِرَ لَهَا لَهُمْ.

کافی ج ۲- باب الاعتراف بالذنوب... ۴۲۶، مجموعه ورام ج ۱۸/۱، مشکاة الانوار
/ ۱۱۰، وسائل ج ۳۴۷/۱۱، میزان الحکمة ج ۴۷/۱، طرائف الحکم ج ۲ ح ۱۴۹۲ به نقل از
مجموعه ورام

۵- همانا مؤمن مرتکب گناهی می شود و چون بعد از بیست سال آن
را به یاد آورد و از آن استغفار کند، خداوند آن را می بخشد، یادآوری برای
این است که خداوند بر او ببخشد، ولی کافر مرتکب گناه می شود و از
همان ساعت اول آن را فراموش می کند.

(این مضمون در کافی ج ۲ باب الاستغفار من الذنب - از امام صادق (ع) نقل شده است)

۶- امام (ع) در ارتباط با آیه ۱۳۵ آل عمران (وَأَنْهَيْتُمْ أَنْ تَصْرَفُوا الْأَمْوَالَ الَّتِي آتَاكُمْ اللَّهُ بِذُنُوبِكُمْ لِتَتَّبِعُوا بِهَا الْأَمْوَالَ الَّتِي آتَاكُمْ اللَّهُ بِذُنُوبِكُمْ وَلَتَأْكُلَنَّ مِنَهَا جِثْمًا) فرمود: مراد از اصرار این
کار زشت نکنند چون به زشتی معصیت آگاهند) فرمود: مراد از اصرار این
است که بنده مرتکب گناه شود و استغفار نکند و تصمیم بر توبه هم نداشته
باشد.

۷- به خدا، خدا جز دو خصلت از مردم اراده نکرده است، اینکه
اقرار به نعمت کنند پس زیادش کند و دیگر اینکه اقرار به گناه کنند سپس
ایشان را بیامرزد.

۸ - اذا تَابَ الْعَبْدُ تَوْبَةً نَصُوحًا أَحَبَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَسْتُرَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، فَقُلْتُ: وَكَيْفَ يَسْتُرُ عَلَيْهِ؟ قَالَ: يَنْسِي مَلَكِيهِ مَا كَتَبَا عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ وَيُوحِي إِلَى جَوَارِحِهِ أَنْ اكْتُمِي عَلَيْهِ مَا كَانَ يَغْتَلُّ عَلَيْكَ مِنَ الذُّنُوبِ فَيَلْقَى اللَّهَ حِينَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنَ الذُّنُوبِ. سُئِلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ التَّوْبَةِ النَّصُوحِ قَالَ: هُوَ الذَّنْبُ الَّذِي لَا يُعَادُ عَلَيْهِ أَبَدًا.

مشكاة الانوار/ ۱۱۱

۹ - لَا يُحَالُ تَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ حَتَّى يَتَغَرَّ عَمَلُهُ بِحَيَاتِهِ.

مشكاة الانوار/ ۱۱۰

۱۰ - مِنْ أَحَبَّ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ الْمُخْسِنُ التَّوَابُ.

وسائل - كتاب جهاد - باب ۹۳، ح ۳۶۹/۷

۸ - هرگاه بنده ای توبه «نصوح» نماید خدا دوست دارد که این گناه را در دنیا و آخرت بروی بپوشاند، را وی پرسید: چگونه می پوشاند؟ حضرت فرمود: آنچه را که دو ملک نویسنده، نوشته اند از خاطرشان می برد و به اعضای بدن این فردهم الهام می کند که گناهش را بروی بپوشاند و به سوی قطعه هائی از زمین وحی می رسد که آنچه از گناه را که بر رویتان انجام داده، کتمان و پوشیده دارید بدین جهت هنگامی که خدا را دیدار می کند گناهی بر او نخواهد بود. (تفسیر این حدیث شریف در کافی و وسائل به نقل از کافی، از امام صادق (ع) نقل شده است)

از حضرت پیرامون توبه «نصوح» سؤال شد فرمودند: گناهی است که هیچگاه به آن برنگردد.

۹ - میان بنده و توبه فاصله نمی شود جز اینکه مظاهر فریبنده زندگی فریبش دهد.

۱۰ - از محبوبترین بندگان خدا در نزد او، نیکوکار بسیار توبه نما است.

۱۱- ما من عبید مؤمن ینذیب ذنباً إلا آجله الله فيه سبع ساعات، فان هوناب منه واستغفر لم یکتب علیه وان لم یتب کتب علیه سینه واجده.

بحار- کتاب الایمان والکفر- باب ۷۱- ح ۳، به نقل از قصار الجمل ج ۸۰/۱

۱۲- عن عبد الله بن محمد الجعفی، عن ابي جعفر (ع) قال: سبعة یقولون: كان رسول الله (ص) یقول: مفاوی فیکم والایستغفار لکم حصن حصین من العذاب. فمضى اکثر الحصین وبقى الاستغفار فاکثروا منه فانه مُمحاة للذنوب، قال الله عز وجل: وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم، وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون.

ثواب الاعمال - ثواب الاستغفار

۱۱- هیچ بنده ای نیست که مرتکب گناهی گردد مگر اینکه خداوند او را ساعتی مهلت می دهد اگر در طول این مدت توبه کرد و استغفار نمود آن گناه براو نوشته نمی شود، و اگر توبه نکرد یک گناه درنامه اعمال وی درج می شود.

۱۲- عبدالله بن محمد جعفی گوید: از امام باقر (ع) شنیدم که می فرمود: رسول خدا (ص) می فرمود: «بودن من در میان شما و نیز استغفارتان هر دو حصار محکمی است از عذاب خدا» بعد امام (ع) فرمود: حصار بزرگتر (که وجود شخص پیغمبر (ص) باشد) از میان ما رفته و تنها استغفاری باقی مانده، پس بسیار استغفار کنید، زیرا از بین برنده گناهان است، خداوند بزرگ در قرآن می فرماید «وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون» (تا توای پیغمبر (رحمت) در میان مردم هستی. خدا آنان را عذاب نمی کند، و همچنین مادامی که استغفار می کنند و از کارهای ناشایسته طلب آمرزش کرده و توبه می نمایند باز ایشان را خدا عذاب نخواهد کرد).

۱۳- التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ وَالْمُقِيمُ عَلَى الذَّنْبِ وَهُوَ
بِتَشْفِيرُونَهُ كَالْمُسْتَهْزِئِ

جامع السعادات ج ۲/۶۵، اخلاق شير/۲۰۹، اصول کافی ج ۲- باب التوبة- /۴۳۵،
میزان الحکمه ج ۱/ ۵۴۰ به نقل از بحارج ۱/۶ و کتزالعمال، طرائف الحکم ج ۲ ح ۱۰۰۷،
سفینه البحارج ۱/۱۲۷، وسائل الشیعه ج ۱۱/۳۵۸.

۱۴- ... عَنْ شَيْخٍ مِنَ النَّخَعِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع): إِنِّي لَمْ
أَزَلْ وَإِلَيَّا مُنْذَرَمِنَ الْحَجَّاجِ إِلَى يَوْمِ هَذَا فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ:
فَسَكَّتْ ثُمَّ أَعَدَّتْ عَلَيْهِ، فَقَالَ: لَا حَتَّى تُؤَدِيَ إِلَيَّ كُلَّ ذِي حَقِّهِ
حَقَّهُ.

اصول کافی ج ۲- باب الظلم- /۳۳۱.

۱۵- إِذَا تَلَعَتِ النَّفْسُ هَذِهِ- وَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى حَنْجَرَتِهِ- [حلقه خ
ل] لَمْ تَكُنْ لِلْعَالِمِ تَوْبَةً، وَكَانَتْ لِلْجَاهِلِ تَوْبَةً

بحارج ۳۲/۶ کافی ج ۲/ ۴۴۰ خ ۳، میزان الحکمه ج ۱/ ۵۴۵، منجاة البيضاء ج ۷/ ۲۷.

۱۳- کسی که از گناه توبه کند، بنان فردی می ماند که اصلاً گناهی
ندارد و کسی که مرتکب گناه شده و استغفار هم می نماید، کسی را می ماند
که خدای سبحان را مسخره کند.

۱۴- پیرمزدی از قبيله «نخع» گوید: به امام باقر (ع) عرض کردم من
همواره از زمان حججاج [در مجموعه ورام للمندزين الحججاج آمده است]
تا کنون فرماندار بوده ام، برای توبه کردم راهی هست؟ حضرت جوابی نداد
و من دوباره پرسیدم آنگاه حضرت فرمود، نه، تا به هر صاحب حقی حقش
را پرداخت نمائی.

۱۵- هنگامی که جان به اینجا رسید- و با دست خویش به حنجره
خود اشاره فرمود- برای شخص دانا توبه نباشد و برای نادان توبه هست.

۱۶- عن أبي جعفر (ع) قال يا محمد بن مسلم: ذنوب المؤمن
 المؤمن خ ل إذا تاب منها مغفورة له فليعمل المؤمن لما يستأنف بعد
 التوبة والمغفرة أما والله إنها ليست إلا لأهل الأيمان، قلت: فإن عاد بعد
 التوبة والاستغفار [من خ ل] للذنوب وعاد في التوبة، فقال يا محمد بن
 مسلم: اتري العبد المؤمن يندم على ذنبيه ويستغفر الله عز وجل منه
 وتتقرب ثم يتوب ويستغفر فقال: كلما عاد الله عليه بالمغفرة وإن الله
 غفور رحيم يقبل التوبة وتغفر عن السيئات وإياك أن تقبض المؤمنين من
 رحمة الله تعالى.

ارشاد القلوب- الباب الحادي والخمسون- ص ۲۹۸، سفينة البحار ج ۱/ ۱۲۷ (تست
 آخر حلیث) اصول کافی ج ۲- باب التوبة- ص ۶ (با اختلاف اندک) وسائل ج ۱۱/ ۳۶۳.

۱۷- التداوة توبة

وسائل ۱۱/ ۳۱۹

۱۶- امام باقر (ع) به محمد بن مسلم فرمود: گناهان شخص مسلمان بعد
 از توبه، آمرزیده می شود، فرد مؤمن باید برای بعد از توبه، زندگی و عمل را
 از سر بگیرد، و بدان که به خدا سوگند، توبه نیست مگر برای اهل ایمان...
 محمد بن مسلم عرض می کند: اگر بعد از توبه، و طلب آمرزش گناه
 کرد، تکلیف چیست؟ امام فرمود: ای محمد بن مسلم آیا پنداشته ای که
 خداوند پس از پشیمانی مؤمن از گناه خود، توبه او را نمی پذیرد؟ محمد بن
 مسلم عرض کرد: اگر بعد از توبه، باز هم گناه کرد و سپس توبه نمود و
 بار دیگر هم گناه کرد و همین طور تکرار شد، چه خواهد شد؟ حضرت فرمود
 هر چه بنده طلب آمرزش کند خداوند او را می آمرزد و همانا خداوند آمرزگار
 و مهربان است و توبه را می پذیرد و گناهان را می بخشد، و مبادا توبندگان
 خدا را از رحمت خدای متعال ناامید نمایی.

۱۷- امام باقر (ع) از پیامبر (ص) نقل می کند که ایشان فرمود: پشیمانی،

←

توبه است.

۱۸- مَا مِنْ عَبْدٍ يَعْمَلُ عَمَلًا لَابْرَهْمَةَ اللَّهُ إِلَّا اسْتَرَعَلِيهِ أَوْلَىٰ، فَإِذَا تَتَى
 سَتَرَ عَلَيْهِ، فَإِذَا نَلَتْ، أَهْبَطَ اللَّهُ مَلَكَ فِي صُورَةِ آدَمِي يَقُولُ لِلنَّاسِ إِنَّ
 فَلَانًا يَعْمَلُ كَذَا وَكَذَا.

مشكاة الانوار / ۱۱۱

(و در حصال صدوق و اصول کافی (باب الاعتراف بالذنوب و الندم
 عليها و مشكاة الانوار و بحارج ۶) از امام پنجم نقل کرده که ایشان فرمودند:
 کفی بالتدم توبة.)

۱۸- اگر بنده ای عملی انجام دهد که مورد رضای الهی نیست خدا آن
 گناه را در نخستین بار بر او می پوشاند، اگر مجدداً آن را انجام داد باز هم
 می پوشاند و اگر بار سوم مرتکب شد خدا فرشته ای را به صورت آدمی
 می فرستد که به مردم بگوید فلانی چنین اعمالی را انجام می دهد.

شاعری این مضمون را چنین آورده:

لطف حق با تومدارها کند

چون که از حد بگذرد رسوا کند

بقیه از صفحه ۱۳۴

بگوئیم شهید در لحظات آخر عمر که مأمور
 برای دستگیریش آمد و اندکی پس از آن
 به شهادت رسید، مشغول نگارش شرح لمعه
 بود؟! -

(ادامه مقاله، با معرفی مآخذ و منابع آن، این شاه الله
 در شماره های آینده، خواهد آمد)

شهادت شهید) شرح لمعه را نزد شهید
 خوانده است.

چنانکه ملاحظه می فرمایید اینها همه
 دلیل آن است که نگارش روضه سالها
 پیش از شهادت شهید انجام شده و سالها
 پیش از شهادت، شاگردان شهید، آن را
 استنساخ کرده اند و نزد خود شهید
 آموخته اند، با این حال آیا صحیح است